

УДК 37.091.39:004
orcid.org/ 0000-0001-7739-9716

ЮХИМЕНКО Наталія Федорівна

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії імені І.П. Стогнія Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У СВІТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Визначаючи роль вчителя у сучасному суспільстві, необхідно розглядати громадянина і особу в системі суспільних відносин. Система освіти як соціальний інститут виконує особливу функцію: здійснює своєчасну і адекватну підготовку людей до повноцінного функціонування в суспільстві. Вона є одним із важливих факторів соціалізації людей. Для системи освіти як соціального інституту характерними є риси: спеціальні соціальні функції навчання та виховання, що підпорядковані суспільним потребам; організація та форми закладів освіти; професіонали, що забезпечують функціонування цього інституту; регулятори функціонування закладів освіти та суб'єктів освітньої діяльності; цілі та методи освітньої діяльності; систематична реалізація соціалізації а також визначений зміст освіти та інше.

Разом з тим, система освіти реалізує соціалізацію людей (здебільшого молоді), застосовуючи специфічні методи. Соціалізація людей здійснюється цілеспрямовано, систематично, планомірно через систему спеціальних закладів. Саме система освіти транслює підростаючим поколінням усі досягнення їх попередників, забезпечуючи спадкоємність поколінь, соціальну безперервність, поширює панівну ідеологію в суспільстві, відображає суспільні відносини.

Кажучи про особистість у соціокультурному просторі, ми її визначимо як таку, що найповніше втілює в собі найістотніші риси невгамовних, бісоціальних активних людей, трансцендентне прагнення до свободи, особисту незалежність як творчу діяльність у різних сферах суспільного буття, значущість персонального внеску в перетворення навколишнього світу, самосвідомлення моральної і правової відповідальності (Ларцев, 2003).

У процесі життєдіяльності індивід прагне адекватного, повного розкриття надбаних сутнісних сил, самореалізації власної індивідуальності. Буття людини проходить неначе у трьох сферах, а саме: споглядання, діяльності та спілкування. Діяльність у цьому ряду стала провідним пояснювальним принципом у пізнанні людини, важливим фактором щодо розвитку культури, особливо такої її сфери, як мистецтво (основний спосіб

зв'язку людей між собою, що позбавляє самостійності решту відношень людини зі світом, включаючи їх тільки як компоненти).

Людина як елемент включена в ціле, що й визначає обмеження її свободи у соціальному бутті. Важливим у розкритті ієрархічності взаємовідношення особистості й соціуму є процеси персоналізації, самоідентифікації та об'єктивації. Адже в особистості в тісному взаємозв'язку перебувають біологічні, психологічні та соціальні властивості; вітальні й екзистенціальні фактори. Але складним є осягнення автентичних способів буття, шлях усвідомлення свого місця та власної ролі в загальнолюдській соціокультурній еволюції.

Власне, цей складний процес та результат засвоєння індивідом соціального досвіду і його відтворення є соціалізацією особистості. Поза суспільством неможливий ані духовний, ані соціальний, ані психічний розвиток. Так, у процесі життєдіяльності індивід прагне адекватного, повного розкриття сутнісних сил, прагне самореалізації.

Сутність людини не співпадає з її наявним буттям, бо вона сама є постійним розвитком, подоланням теперішнього і цілеспрямованим будівництвом майбутнього. Продуктом такого цілепокладання є мета життя людини.

На сучасному етапі історичного розвитку людства освіта все більше усвідомлюється як головний імператив розвитку суспільства. Це обов'язковий внесок у процес становлення та соціалізації особистості держави в інформаційному столітті. Але, безсумнівно залишається і факт глибокої кризи освіти. Адже сучасна освіта не виконує свою функцію формування у людей такого типу мислення, який би сприяв вирішенню глобальних проблем людства. Освіта, не дивлячись на задекларовану в багатьох країнах особистісну орієнтацію, все більше відчужується від індивідуальних інтересів і цілей більшості людей, від їх безпосередніх переживань. А відбувається це через розуміння і сприйняття освіти, насамперед, як засобу відновлення кваліфікованої робочої сили. Але, дозволимо собі нагадати, що вище ми факт становлення особистості назвали змаганням з фатумом свого народження. І якщо ми даним дослідженням освіту розглядаємо як один з ключових чинників становлення особистості, то підкреслимо і виняткову роль саме особистісної орієнтації освіти, в яких би історичних умовах і в якому б суспільстві воно не здійснювалося.

Сьогодні суспільство сприймається і функціонує як органічна відкрита система, що саморозвивається, в якій, все ж, кожна особистість спантеличена проблемою самооцінки і саморозвитку, в якому б векторі він (саморозвиток) не здійснювався. Тим більше, що суспільні норми і вимоги, ідеали і цінності культури сприймаються і привласнюються особистістю індивідуально і вибірково. Тому й ціннісні орієнтації вихованця системи освіти не завжди збігаються з тими цінностями, які виробило суспільство. Це і є те найважливіше завдання, яке слід вирішити в процесі впливу на

становлення і соціалізацію особистості ще на ранніх і надалі більш пізніх вікових етапах.

Важливо відзначити, що становлення особистісного в дитині передбачає засвоєння ним системи суспільних цінностей. З цією метою педагог організовує, відбирає об'єкти культури, наділяє їх цільовою спрямованістю, створюючи тим самим виховне середовище, яке розгортає перед учнем спосіб життя і дозволяє природно входити в контекст сучасної культури. Проникнення в глибину тієї чи іншої цінності дитиною відбувається за допомогою відповідних видів діяльності учня.

Деякі види діяльності можуть використовуватися для засвоєння різних цінностей, але деякі цінності культури можуть засвоюватися за допомогою різних видів діяльності, що сприяє оптимальній побудові процесу виховання, значної економії часу, сил і вихователів, і вихованців. Відносини, які формуються у виховному середовищі, називають виховними. Виховні відносини дозволяють відчутти, зрозуміти, оцінити зв'язок власного «я» і вартості культури, осмислити її (надати їй сенс), суб'єктивувати, внести в природу і соціум своє суб'єктивне начало. Численні дослідження показують, що «переклад у внутрішній план» загальнолюдських цінностей і вироблення власних ціннісних орієнтацій неможливий на когнітивному рівні усвідомлення. У цьому процесі активну роль відіграють емоції. Соціальні цінності сприймаються перш почуттями, але за допомогою свідомості вони осмислюються. Поєднання почуття і сенсу в цінностях визначає способи поведінки, діяльності людини.

Психологічний механізм інтеріоризації дозволяє забезпечити динаміку духовних потреб особистості. Адже якщо до спільної діяльності вихователя і вихованця долучити фактори, які стимулюють самодіяльність вихованця, то з'явиться можливість для формування у нього нових духовних потреб.

Внутрішньо зіставляючи свої дії і вчинки з більш досконалою трудовою діяльністю, учні прогнозують її відповідно до кращих громадських еталонів і трансформують ці зразки у внутрішній стан. Нові об'єкти переходять у потреби, фактично, спрацьовує механізм інтеріоризації. Інтеріоризація цінностей культури вимагає в усіх випадках обліку діалектичної єдності когнітивного і чуттєвого, раціонального і практичного, соціального та індивідуального в особистості. У суспільній та індивідуальній діяльності здійснюється перетворення сил і здібностей особистості в об'єктивні соціально значущі продукти діяльності та цінності, відбувається екстеріоризація (лат. *Externus* - зовнішній).

Таким чином, система освіти виконує функції:

- соціалізації особистості і наступності поколінь;
- є середовищем для спілкування та залучення особистості до світових цінностей, до досягнень науки і техніки;
- прискорює процес становлення особистості;
- забезпечує формування духовності в людині.

Проте, важливою в сучасних умовах інформаційного суспільства є особистісна орієнтація системи освіти. Адже система освіти повинна не стільки впливати на особистість, формувати її, навчати, скільки бути партнером у процесі становлення особистості. Особистість сама протистоїть світові, що її «схопив», вона актуалізує проблему знання про незнання, природно прагне розвитку, а система освіти має бути настільки ефективною, щоб забезпечити особистість необхідною інформацією, необхідними можливостями, не стримувати її розвиток, орієнтуючись на загал учнівського колективу, а саме орієнтуватися на потреби кожної особистості у процесі становлення та розвитку. У цьому контексті реформи в системі освіти неминучі, адже, успадкована модель системи з СРСР не відповідає сучасним потребам суспільства.

Список використаних джерел

- Бжезинский З. Великая шахматная доска (The Grand Chessboard) / пер с англ. О. Ю. Уральская. Москва: Изд-во Международные отношения, 2009. 280 с.
- Ларцев В. С. Формирование личности: детерминанты, проблемы, перспективы (социально-философский анализ): дис. ... д-ра филос. наук: 09.00.03 / Институт философии имени Г. С. Сковороды НАН Украины. Киев, 2003. 432 с.
- Марков Б. Культура повседневности: учебное пособие. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 352 с.
- Скотна Н. В. Особа в розколотій цивілізації: світогляд, проблеми освіти і виховання: дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.10 / АПН України; Інститут вищої освіти. Київ, 2005. 376 с.
- Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.

References

- Bzhezinskii Z., & Uralskaia O. Iu. (Trans.) (2009). *Velikaia shakhmatnaia doska [The Grand Chessboard]*. Moskva: Izd-vo Mezhdunarodnye otnosheniia [in Russian].
- Khantington S., Velimeeva T., & Novikova Iu. (Trans.) (2003). *Stolknovenie tsivilizatsii [Collision of civilizations]*. Moskva: ООО "Izdatelstvo AST" [in Russian].
- Lartcev V. S. (2003). *Formirovanie lichnosti: determinanty, problemy, perspektivy (sotsialno-filosofskii analiz)* [Forming of personality: determinants, problems, prospects (social-philosophical analysis)]. (PhD dissertation). Institut filosofii imeni G. S. Skovorody NAN Ukrainy. Kiev, [in Russian].
- Markov B. (2008). *Kultura povsednevnosti [Culture of daily occurrence]*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
- Skotna N. V. (2005). *Osoba v rozkolotii tsyvilizatsii: svitohliad, problemy osvity i vykhovannia* [A person is in the split civilization: world view, problems of education and education]. (PhD dissertation). APN Ukrainy; Instytut vyshchoi osvity. Kyiv [in Ukrainian].